

IV.501.40.2014.JP

Pan
Cezary Grabarczyk
Minister Sprawiedliwości
Warszawa

Szanowny Panie Ministrze

Na podstawie skarg napływających do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich powstała wątpliwość, czy obowiązujące przepisy w dostateczny sposób chronią prywatność osób ubiegających się o zwolnienie od kosztów sądowych lub ustanowienie adwokata lub radcy prawnego (pełnomocnika z urzędu). Wątpliwości te dotyczą przede wszystkim nieograniczonej jawności informacji i dokumentów uzasadniających taki wniosek, a przedstawianych w oświadczeniu o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania, stanowiącym załącznik do wniosku.

Możliwość skorzystania z prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP) nie powinna być uzależniona od statusu majątkowego strony. Ustawodawca był zatem zobowiązany do wprowadzenia odpowiednich przepisów regulujących wyjątki od zasady odpłatności postępowania sądowego i przepisy takie przewiduje ustawa z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (*tekst jednolity Dz. U. z 2010 r. Nr 90, poz. 594 ze zm.*) (dalej: u.k.s.c.). Jednym z takich wyjątków jest możliwość złożenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych (art. 101 i n. u.k.s.c.). W przepisach ustawy z dnia 17 listopada 1964 roku Kodeks postępowania cywilnego (*tekst jednolity Dz. U. z 2014 r. poz. 101 ze zm.*) (dalej: k.p.c.) ustawodawca wprowadził natomiast możliwość złożenia wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, który nie musi być obecnie składany razem z wnioskiem o zwolnienie od kosztów lub po uprzednim zwolnieniu od kosztów sądowych (art. 117 § 2 k.p.c.).

W przypadku, gdy strona wnosi o zwolnienie od kosztów sądowych, to zobowiązana jest do złożenia oświadczenia, z którego będzie wynikać, że nie jest w stanie ponieść należnych kosztów sądowych lub bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny (art. 102 ust. 1

u.k.s.c.). Oświadczenie takie powinno zostać dołączone do wniosku i zawierać szczegółowe dane o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania osoby ubiegającej się o zwolnienie od kosztów. Oświadczenie sporządza się według wzoru określonego w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 stycznia 2006 roku w sprawie określenia wzoru oświadczenia o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania osoby fizycznej ubiegającej się o zwolnienie od kosztów sądowych w postępowaniu cywilnym (*Dz. U. Nr 27, poz. 200 ze zm.*) (dalej: rozporządzenie). Strona ubiegająca się o ustanowienie pełnomocnika z urzędu składa z kolei oświadczenie sporządzone według wzoru ustalonego w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 kwietnia 2010 roku w sprawie określenia wzoru oświadczenia o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania osoby fizycznej ubiegającej się o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego (*Dz. U. Nr 65, poz. 418 ze zm.*). Wskazane wyżej wzory oświadczeń są tożsame. Stąd też, zgodnie z art. 117¹ § 1 k.p.c. jeżeli wniosek o ustanowienie adwokata bądź radcy prawnego składany jest łącznie z wnioskiem o zwolnienie od kosztów sądowych, osoba fizyczna dołącza tylko jedno oświadczenie.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że złożenie przez stronę określonego w art. 102 ust. 1 u.k.s.c. oświadczenia jest zarówno wymaganiem formalnym wniosku o zwolnienie od kosztów, jak i konieczną przesłanką jego uwzględnienia. Jest też wskazanym przez ustawodawcę środkiem dowodowym, za pomocą którego strona ma wykazać zasadność wniosku o zwolnienie od kosztów (*por. uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 2012 roku, sygn. akt III CZ 81/12*). Oświadczenie osoby fizycznej ubiegającej się o zwolnienie od kosztów sądowych powinno zawierać wszystkie dane wymagane w art. 102 ust. 2 u.k.s.c. oraz wynikające z rozporządzenia (*por. uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 2007 roku, sygn. akt I PZ 30/06*). W świetle powyższego, należy uznać, że osoba fizyczna nie może uzyskać zwolnienia od kosztów sądowych, jeżeli nie złoży kompletnego oświadczenia w rozumieniu art. 102 ust. 2 u.k.s.c. Wniosek taki jest zwracany w trybie art. 130 k.p.c. i nie wywołuje żadnych skutków prawnych. Oświadczenie składane w ramach postępowania o ustanowienie pełnomocnika z urzędu jest równie istotne, ponieważ w orzecznictwie przyjmuje się, że przesłanką ustanowienia adwokata (radcy prawnego) dla strony nie zwolnionej przez sąd od kosztów sądowych jest wykazanie, że nie może ona bez uszczerbku dla utrzymania swojego i rodziny ponieść kosztów wynagrodzenia pełnomocnika (*por. uzasadnienie postanowienia Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 18 stycznia 2013 roku, sygn. akt III AUz 3/13*).

Omawiane oświadczenia, sporządzane według ustalonego wzoru, charakteryzują się daleko idącą szczegółowością. Nie budzi to wątpliwości Rzecznika, ponieważ to na jego podstawie sąd

rozstrzyga o uwzględnieniu bądź oddaleniu wniosku – o udzieleniu bądź odmowie udzielenia, jednej ze stron procesu cywilnego, wsparcia ze środków publicznych. Jest to zatem niezbędny i w praktyce stosowania prawa główny środek dowodowy we wypadkowych postępowaniach o zwolnienie od kosztów sądowych i ustanowienie pełnomocnika z urzędu.

W oświadczeniu należy w pierwszej kolejności wskazać (oprócz danych osobowych wnioskodawcy) informacje o stanie rodzinnym tj. dane o osobach pozostających we wspólnym gospodarstwie domowym z wnioskodawcą tj. o osobach pozostających we wspólnym pożyciu, wstępnych, zstępnych i osób pozostających w stosunku przysposobienia lub pod opieką wnioskodawcy.

Następnie wnioskodawca zobowiązany jest do szczegółowego wskazania składników swojego majątku. Dotyczy to zarówno nieruchomości, jak i ruchomości. Jeżeli składniki majątku są przedmiotem współwłasności, współużytkowania wieczystego bądź wchodzą w skład majątku objętego małżeńską wspólnością ustawową, to wnioskodawca zobowiązany jest do ujawnienia tych okoliczności. Ponadto, wnioskodawca zobowiązany jest do podania wartości nominalnej posiadanych przez siebie oszczędności znajdujących się na rachunkach bankowych oraz posiadanych w gotówce oraz do wskazania posiadanych papierów wartościowych oraz innych praw majątkowych takich jak udziały, polisy inwestycyjne czy jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych. Dodatkowo wnioskodawca zobowiązany jest do ujawnienia swoich wierzycieli wraz z terminem ich wymagalności oraz dochodów i źródeł utrzymania wnioskodawcy oraz osób pozostających z nim we wspólnym gospodarstwie domowym.

Obowiązki wnioskodawcy nie ograniczają się do ujawnienia aktywów. Ustalony w rozporządzeniu wzór przewiduje bowiem konieczność szczegółowego ujawnienia zobowiązań oraz innych stałych wydatków. Tytułem przykładu w ustalonym wzorze podaje się, że chodzi m.in. o raty kredytu, pożyczki, alimenty, czynsze najmu, opłaty za media, koszty ponoszone za mieszkanie, koszty leczenia, rehabilitacji.

Niezależnie od powyższych danych dotyczących majątku wnioskodawcy oraz osób pozostających z nim we wspólnym gospodarstwie domowym, wnioskodawca zobowiązany jest podać także tzw. inne dane, które uważa za istotne. W ocenie Rzecznika, formułowanej na podstawie nadsyłanych do jego Biura kserokopii takich oświadczeń, najczęściej będą to informacje dotyczące stanu zdrowia, i to nie tylko samego wnioskodawcy, ale także stanu zdrowia najbliższych mu osób oraz opis problemów, nierzadko o charakterze bardzo osobistym, które wpływają na jego aktualną sytuację majątkową oraz rodzinną.

Niewątpliwie powyższe dane mieszczą się w pojęciu prywatności, a zatem wchodzą w zakres tej sfery życia człowieka, która korzysta z ochrony konstytucyjnej. Prawo do ochrony życia prywatnego wynika z art. 47 Konstytucji RP i zostało rozwinięte m.in. w art. 51 ust. 1 i 2 Konstytucji RP. Na życie prywatne jednostki składa się m.in. jej stan zdrowia oraz sytuacja majątkowa (*por. uzasadnienie orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 czerwca 1997 roku, sygn. akt K 21/96 oraz uzasadnienie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 kwietnia 2000 roku, sygn. akt K 15/98*). Ważnym elementem składowym prawa do prywatności jest tzw. autonomia informacyjna jednostki, oznaczająca prawo do samodzielnego decydowania o ujawnianiu innym informacji dotyczących swojej osoby, a także prawo do sprawowania kontroli nad takimi informacjami, znajdującymi się w posiadaniu innych podmiotów (*por. uzasadnienie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 19 lutego 2002 roku, sygn. akt U 3/01*). Jednostce służy zatem prawo do samodzielnego decydowania o ujawnianiu informacji o sobie. Nie ulega wątpliwości, że obowiązek ujawnienia informacji o sobie, a w przypadku w/w oświadczeń – także o innych osobach – ogranicza autonomię informacyjną takiej osoby oraz jej najbliższych.

Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych przewidują zatem ograniczenie autonomii informacyjnej w/w osób. Co do zasady ograniczenie to jest niezbędne i uzasadnione potrzebą udzielenia publicznego wsparcia jedynie tym osobom, które rzeczywiście tego potrzebują – tym bardziej, że jest to pomoc udzielana jednej ze stron sporu o charakterze prywatnoprawnym. Powstaje jednak pytanie, czy ujawnienie poufnych informacji – nie tylko sądowi, ale także wszystkim stronom sporu – jest dla realizacji tego celu konieczne. Wydaje się bowiem, że ochrona prawa do sądu nie wymaga znajomości szczegółów np. co do stanu zdrowia psychicznego innych stron postępowania. Dane zawarte w oświadczeniu stanowiącym załącznik do wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych lub wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu powinny podlegać szczególnej ochronie. Wymóg zwiększonego standardu ochrony tych danych wynika z zakresu ujawnianych informacji oraz faktu, że nie są to tylko informacje o wnioskodawcy. Dane te powinny zatem podlegać ścisłej ochronie przed nieuprawnionym dostępem i innego rodzaju przetwarzaniem. Należy pamiętać, że we wniosku zawarte są informacje dotyczące imion i nazwisk, dat urodzenia oraz rodzaju stosunku łączącego z wnioskodawcą osoby pozostające z nim we wspólnym gospodarstwie domowym. Ujawniane są także informacje dotyczące majątku tych osób, nawet jeśli nie tylko nie są stronami postępowania, ale również wówczas, gdy w ogóle nie są zainteresowane jego wynikiem. Z uwagi na to, że we wniosku wskazuje się także inne dane mogące mieć znaczenie, to mogą się w nim znaleźć także informacje dotyczące stanu zdrowia tych osób, czy też informacje o ich zadłużeniu. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że członkowie najbliższej rodziny są zobowiązani do wzajemnej pomocy m.in. w zakresie ponoszenia kosztów sądowych (*por. m.in.*

postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 maja 1967 roku, sygn. akt I CZ 37/67). W doktrynie wskazuje się z kolei, że przetwarzanie i gromadzenie informacji o osobach trzecich spełnia warunek konstytucyjności, jeżeli nie powstaje ryzyko wykorzystywania tych danych także do celów pozaustawowych, a ponadto informacje te są chronione przed niepowołanym dostępem bądź przed wykorzystywaniem w celach niezgodnych z prawem i pierwotnym celem ich pozyskania (*tak: B. Banaszak, Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, Warszawa 2012, s. 296*).

W tym miejscu należy wskazać, że zgodnie z art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 roku o ochronie danych osobowych (*Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926 ze zm.*) (dalej: u.o.d.o.) każdy ma prawo do ochrony dotyczących go danych osobowych. Stosownie zaś do treści ust. 2 tego artykułu przetwarzanie danych osobowych może mieć miejsce ze względu na dobro publiczne, dobro osoby, której dane dotyczą, lub dobro osób trzecich w zakresie i trybie określonym ustawą. Danymi osobowymi w rozumieniu w/w ustawy są wszelkie informacje dotyczące zidentyfikowanej lub możliwej do zidentyfikowania osoby fizycznej. W świetle art. 7 pkt 2 u.o.d.o. przetwarzanie danych osobowych polega na wykonywaniu na danych osobowych jakichkolwiek operacji takich jak zbieranie, utrwalanie, przechowywanie, opracowywanie, zmienianie, udostępnianie i usuwanie, a zwłaszcza takich, które wykonuje się w systemach informatycznych.

W świetle powyższego nie może budzić wątpliwości konstatacja, że w ramach postępowania w przedmiocie zwolnienia od kosztów sądowych oraz postępowania o ustanowienie pełnomocnika z urzędu dochodzi do zbierania, utrwalania, przechowywania oraz udostępniania danych osobowych, i to nie tylko wnioskodawcy, ale także osób pozostających z nim we wspólnym gospodarstwie domowym.

Ustawę o ochronie danych osobowych stosuje się do przetwarzania danych osobowych przez sądy powszechne m.in. w postępowaniu cywilnym. Biorąc pod uwagę przepisy art. 7 pkt 4 w zw. z art. 3 ust. 1 u.o.d.o. w zw. z art. 22 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 roku – Prawo o ustroju sądów powszechnych (*tekst jednolity Dz. U. z 2013 r. poz. 427 ze zm.*) (dalej: p.u.s.p.) administratorami danych osobowych przetwarzanych przez sądy powszechne są ich prezesi. Zgodnie z art. 23 ust. 1 pkt 2 u.o.d.o. przetwarzanie danych osobowych jest dopuszczalne tylko wówczas, gdy jest to niezbędne dla zrealizowania uprawnienia lub spełnienia obowiązku wynikającego z przepisu prawa. Na podstawie powyższego można dojść do wniosku, że przetwarzanie danych osobowych zawartych w oświadczeniu o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania osoby fizycznej jest co do zasady legalne, ponieważ zbieranie i analizowanie tych danych jest konieczne do rozpoznania wniosku. Nieograniczony dostęp do danych osobowych zawartych w opisanym wyżej oświadczeniu ma jednak nie tylko sąd, ale

również pracownicy sekretariatu oraz inne strony procesu bądź uczestnicy postępowania nieprocesowego, a także ich przedstawiciele ustawowi oraz pełnomocnicy. Dotyczy to także współuczestników postępowania oraz interwenientów (art. 72 i n. oraz art. 75 i n. k.p.c.).

Wskazane wyżej uprawnienie stron i uczestników postępowania wynika z zasady jawności postępowania cywilnego, wyrażonej w art. 9 k.p.c. Jawność jest także jednym z elementów ustroju sądownictwa powszechnego (art. 42 § 2 p.u.s.p.). Źródła tych regulacji należy poszukiwać w przepisach Konstytucji RP odnoszących się do prawa do jawnego rozpatrzenia sprawy (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP).

O ile jawność zewnętrzna (dla innych osób niż strony i uczestnicy postępowania) postępowania cywilnego podlega pewnym ograniczeniom wynikającym z przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, to jawność wewnętrzna nie może być ograniczana. W konsekwencji, strony i uczestnicy postępowania zawsze mają prawo przeglądać akta sprawy i otrzymywać odpisy, kopie i wyciągi z tych akt. Uprawnienie to zostało dodatkowo skonkretyzowane w § 92 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2007 roku – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (*tekst jednolity Dz. U. z 2014 r. poz. 259*). Nie ulega wątpliwości, że uprawnienia te obejmują także zgromadzone w aktach sprawy dokumenty dotyczące zwolnienia od kosztów sądowych lub ustanowienia pełnomocnika z urzędu. Informacje tam zawarte są zatem udostępniane bez żadnych ograniczeń oraz bez zgody, a często nawet wiedzy osób, których dotyczą.

W pewnych sytuacjach może dochodzić do swego rodzaju krzyżowania się zasad konstytucyjnych. Jawność postępowań sądowych, zarówno zewnętrzną jak i wewnętrzną, należy zatem interpretować z poszanowaniem innych zasad konstytucyjnych np. zasady ochrony prawa do prywatności.

Wpadkowe postępowania w przedmiocie zwolnienia od kosztów sądowych lub ustanowienia pełnomocnika z urzędu należy uznać za specyficzne. Ich szczególny charakter polega na tym, że postępowania te nie dotyczą przedmiotu sprawy rozpoznawanej przez sąd, a ich celem jest jedynie zapewnienie realizacji konstytucyjnego prawa do sądu. Innymi słowy powstają poważne wątpliwości, czy przetwarzanie danych osobowych zawartych w oświadczeniu o stanie rodzinnym, majątku i źródłach utrzymania przez inne strony i uczestników postępowania (podmioty uprawnione na podstawie art. 9 k.p.c.) jest niezbędne dla realizowania uprawnień tych podmiotów wynikających z przepisów prawa, a tym samym – czy nie pozostaje w sprzeczności z treścią art. 23 ust. 1 pkt 2 u.o.d.o. a przede wszystkim – z cytowanymi wyżej przepisami Konstytucji RP.

W ocenie Rzecznika, ustawodawca dostrzega specyfikę w/w postępowań, ale nie jest w tym zakresie wystarczająco konsekwentny. Słusznie przyjmuje się bowiem, że wniosków składanych w tym zakresie oraz dołączanych do nich dokumentów nie doręcza się stronom postępowania, chyba że wniosek taki zawarty jest w pozwie bądź innym piśmie procesowym, którego obowiązek doręczenia drugiej stronie wynika z przepisów Kodeksu postępowania cywilnego. Nawet jednak w takiej sytuacji, stronie przeciwnej doręcza się tylko odpis pisma procesowego, ale nie doręcza się odpisu oświadczenia o stanie rodzinnym, majątku i źródłach utrzymania. Wynika to z faktu, że są to dokumenty, które ze względu na swą istotę i cel służą tylko interesowi osoby wnoszącej, z wyłączeniem innych uczestników postępowania (*por. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 27 października 2005 roku, sygn. akt III CZP 65/05 odnoszącej się do wniosku o uzasadnienie wyroku*). Zgodnie z art. 111a u.k.s.c. postanowienie o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych lub o cofnięciu takiego zwolnienia doręcza się tylko stronie, która złożyła wniosek o zwolnienie od kosztów. Tożsama regulacja w tym zakresie obowiązuje w postępowaniu o ustanowienie pełnomocnika z urzędu (art. 123 § 1 k.p.c.). Tylko osobie, której odmówiono zwolnienia od kosztów bądź ustanowienia pełnomocnika z urzędu przysługuje uprawnienie do złożenia zażalenia na postanowienie o oddaleniu wniosku (art. 394 § 1 pkt 2 k.p.c.). Zażalenia wniesionego na podstawie w/w przepisu również nie doręcza się innym stronom postępowania (art. 395 § 1 k.p.c.). Analiza powyższych przepisów pozwala na stwierdzenie, że ustawodawca ma świadomość konieczności ochrony danych osobowych osoby fizycznej ubiegającej się o zwolnienie od kosztów sądowych lub ustanowienie pełnomocnika z urzędu oraz osób pozostających z taką osobą we wspólnym gospodarstwie domowym. Prawdziwości tego stwierdzenia nie podważa analiza treści art. 109 § 1 u.k.s.c. oraz art. 119¹ k.p.c., zgodnie z którymi sąd może zarządzić stosowne dochodzenie, jeżeli na podstawie okoliczności sprawy lub oświadczeń strony przeciwnej powziął wątpliwości co do rzeczywistego stanu majątkowego strony domagającej się zwolnienia od kosztów sądowych lub ustanowienia pełnomocnika z urzędu. Zgodnie z tymi przepisami impulsem do przeprowadzenia dochodzenia mogą być informacje zawarte w oświadczeniu strony przeciwnej, ale nie ma powodów, by sądzić, że powinny one być formułowane na podstawie analizy danych osobowych wnioskodawcy oraz bliskich mu osób znajdujących się we wniosku oraz dołączonych do niego dokumentach.

Powyższe zabiegi legislacyjne – mające w założeniu m.in. chronić prywatność strony – nie mogą być skuteczne, skoro inne strony, uczestnicy postępowania, pełnomocnicy (nie tylko profesjonalni), przedstawiciele ustawowi oraz interwenienci mają zagwarantowany prawem dostęp

do całości akt sprawy i mogą bez przeszkód nie tylko zapoznawać się z informacjami dotyczącymi wniosku, ale także otrzymywać z nich odpisy, kopie lub wyciągi z tych dokumentów (art. 9 k.p.c.).

W ocenie Rzecznika, nie ma argumentów przemawiających za tym, by podmioty uprawnione do korzystania z praw przewidzianych w art. 9 k.p.c. mogły zapoznawać się z dokumentami dotyczącymi wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych lub ustanowienie pełnomocnika z urzędu. Informacje tam zawarte nie mają bowiem związku z prowadzonym postępowaniem i objętym nim sporem. Nie mogą przyczynić się do wyjaśnienia sprawy co do *meritum*. Brak zatem argumentów za udostępnianiem danych zawartych w oświadczeniu osobom, których te wypadkowe postępowania nie dotyczą i nie mają wpływu na realizację i zabezpieczenie ich uprawnień, w tym uprawnień procesowych. Zasada jawności wewnętrznej nie stanowi zatem uzasadnienia dla utrzymania obecnej sytuacji, w której może dochodzić do naruszenia prywatności oraz autonomii informacyjnej wnioskodawcy oraz innych osób, których dane zostają ujawnione w oświadczeniu.

Powyższe prowadzi do wniosku, że prawo do prywatności w postępowaniu w przedmiocie zwolnienia od kosztów sądowych lub ustanowienie pełnomocnika z urzędu nie jest należycie chronione. Dostęp wszystkich stron postępowania do tej części akt sprawy, w której znajdują się dane uzasadniające wniosek, jest nie do pogodzenia z przepisami Konstytucji RP oraz przepisami ustawy o ochronie danych osobowych.

W ocenie Rzecznika, powstaje zatem wątpliwość, czy wnioski o zwolnienie od kosztów sądowych lub ustanowienie pełnomocnika z urzędu oraz dołączone do nich dokumenty powinny być umieszczane w aktach sprawy. Do rozważenia pozostaje koncepcja wyodrębnienia w tym zakresie akt o charakterze pomocniczym. Celowe mogłoby okazać się udostępnianie takich akt wyłącznie osobom, których dane wniosek ten zawiera. Uzasadnione wydaje się natomiast, by do akt sprawy załączać wydane w tych wypadkowych postępowaniach orzeczenia, by inne strony miały świadomość, że takie postępowania zostały przeprowadzone oraz jaki jest ich wynik. Wówczas strony postępowania mogłyby skorzystać z przysługującego im uprawnienia do zwrócenia uwagi sądu na konieczność przeprowadzenia dochodzenia dotyczącego ustalenia rzeczywistego stanu majątku osoby ubiegającej się o zwolnienie od kosztów sądowych – tym bardziej, że nieuzasadnione udzielenie pomocy publicznej przeciwnikowi może naruszać równowagę procesową stron. Podobne uwagi o charakterze *de lege ferenda* w zakresie postępowania o zwolnienie od kosztów sądowych są formułowane także w doktrynie (*por. m.in. niepublikowany referat A. Banaszewskiej pt. „Wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych a ochrona danych osobowych” ogłoszony podczas Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej Aplikantów Adwokackich w Jastrzębiej Górze 17-19 maja 2013 roku*).

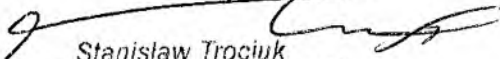
Przedstawiona wyżej koncepcja odstąpienia od włączania niektórych dokumentów do akt sprawy głównej nie stanowi zupełnego *novum* na gruncie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego. Jej ewentualne przyjęcie nie powinno zatem nadmiernie obciążać sądów pod względem organizacyjnym. Tytułem przykładu można wskazać przepis art. 118 § 5 k.p.c., zgodnie z którym do akt sprawy nie włącza się opinii adwokata bądź radcy prawnego o braku podstaw do wniesienia skargi kasacyjnej bądź skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Niewątpliwie jest to podyktowane ochroną praw strony postępowania. Wyłączenie tego dokumentu z akt postępowania stanowi najprostszy sposób zapewnienia ochrony zawartych w nim informacji.

Przedstawiona koncepcja nie wyklucza oczywiście celowości zastosowania innych środków ograniczających dostęp do danych osobowych zawartych w oświadczeniu o stanie rodzinnym, dochodach i źródłach utrzymania osoby fizycznej, ale wydaje się, że zapewnienie ich skuteczności będzie wiązało się z koniecznością znacznego zwiększenia kontroli nad realizacją uprawnień podmiotów uprawnionych do korzystania z akt sprawy na podstawie art. 9 k.p.c.

Mając to wszystko na uwadze, działając na podstawie art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 roku o Rzeczniku Praw Obywatelskich (*tekst jednolity Dz. U. z 2001 r., nr 14, poz. 147 ze zm.*) przekazuję Panu Ministrowi powyższe uwagi z prośbą o zajęcie stanowiska w sprawie, a jeśli podzieli Pan Minister przedstawioną w niniejszym wystąpieniu argumentację, proszę o spowodowanie podjęcia prac nad przygotowaniem stosownej nowelizacji prawa zmierzającej do zapewnienia pełniejszej ochrony prywatności oraz danych osobowych zawartych we wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych lub ustanowienie pełnomocnika z urzędu oraz oświadczeniu o stanie rodzinnym, dochodach i źródłach utrzymania osoby fizycznej.

Z poszanowaniem

Z upoważnienia
Rzecznika Praw Obywatelskich

Stanisław Trociuk
Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich